

Valokuva Kitty Linderistä ja Gustaf Mannerheimistä metsästysmatkalla Norjassa 1918 löytyi Kitty Linderin jaamistosta.

Carl Gustaf Emil Mannerheim kertoo nyt omin sanoin vuodesta 1918, avioerostaan Anastasia Mannerheimista ja rakkaudestaan Kitty Linderiin. Se on mahdollista, koska arkistojen kätöistä avataan hänen käsin kirjoittamansa rakkauskirjeet ja avioero-oikeudenkäynnin hapertuneet pöytäkirjat.

TUIJA PALLASTE

RAKKAUDELLA,

Gustaf

Norjan pääkaupunki Kristiania oli sateinen ja musta marraskuun viidennen päivän iltana vuonna 1918.

Carl Gustaf Emil Mannerheim istui kirjoituspöydän ääressä kaupungin parhaassa hotellissa ja odotti puhelua.

Tilanne oli hieman kiusallinen.

Hänen matkakumppaninsa, sisken mies Mikael Gripenberg, oli nukahtanut nojatuoliin aivan puhelimen viereen. Kenties miehet olivat nauttineet joutilaan ja harmaan päivän aikana muutaman lasillisen, ehkä he olivat vain rupatelleet Gustafin huoneen lämmössä.

Joka tapauksessa kenraali ei näyttänyt nyt saavan haluamaansa keskustelurauhaa.

Puhelin pysyi vaiti. Mannerheim oli hermostunut. Hän ryhtyi kirjoittamaan kirjettä.

— En voi ymmärtää, miksei puhelua tule, kello on jo seitsemän. — On ollut aika mukavaa vihdoin saada viettää vähän rauhallisempi päivä, vapaana Tukholman jatkuvasta mairittelusta, juoksentelesta ja puhelimesta puhumasta. Mutta kuinka ihanaa olisikaan ollut nauttia tästä rauhasta kahdestaan! Jokainen osakeleeni muistuttaa minua siitä mukavasta päivästä tai pikemminkin kahdesta, jotka vietimme täällä syyskuussa. (2. 11. 1918)

Gustaf Mannerheim oli 51-vuotias. Hän oli naimisissa ja kirjoitti kirjettä nuorelle naiselle, jonka suhteen hänellä oli vakavia aikomuksia. Takana oli vuosia, jotka olivat mullistanet hänen elämänsä.

Mannerheim oli palvellut 30 vuotta Venäjän armeijaa. Hän oli edennyt tsarin lähipiiriin, mutta keisarillinen Venäjä oli nyt luhistunut ja bolševikkien käsissä.

Suomen suuriruhtinaskunnassa Mannerheim ei ollut asunut vuosikymmeniä, mutta loppuvuodesta 1917 työtön kenraali oli uskollisen miespalvelijansa kanssa paennut Venäjältä juuri itsenäistyneeseen synnyinmaahansa. Hän oli asettunut sisarpuolensa asuntoon Helsingin Länsi-Heikinkadulle, tulevalle Mannerheimintielle, ja jo talvella hänelle oli tarjottu työtä.

Hänen tehtäväkseen uskottiin Suomen armeijan kokoaminen.

Keväällä hän johti talonpoikaisarmeijansa sotaan suomalaisten työläisten ja maaseudun vähäraisten armeijaa vastaan.

Kesän kynnyksellä, toukokuusen voitonparaatin jälkeen, hän astui hieman katkerana laivaan, joka vei hänet Ruotsiin. Mannerheim oli joutunut ristiriitaan esimestensä kanssa. Hän ei sulattanut Suomen senaatin jatkuvaa yhteistyötä saksalaisten kanssa. ➔

Kesän Mannerheim piti tukikohtanaan Tukholman Grand Hôtelia. Hän käytti hyväkseen Pietarin aikaisia suhteitaan ja keskusteli suurlähettiläiden, ministerien ja emigroituneiden venäläisten kanssa Euroopan ja Suomen asioista.

Sitten elokuussa 1918 alkoi tapahtua. Mannerheim oli kutsuttu metsästysretkelle, ampumaan peuroja ja riekkoja Norjaan. Saarten järjesti hänen hyvä ystävänsä Hjalmar Linder, joka toi vuonolle mukanaan omat palvelijansa ja kokin Tukholmasta. Linder oli Mannerheimin Sophie-siskon entinen aviomies.

Seurueessa patikoivat myös Hjalmar Linderin 31-vuotias sisarpuoli Catharine "Kitty" Linder. Ja nyt, marraskuussa 1918, Gustaf Mannerheim odotti malttamattomana puhelua Kitty Linderiltä Kristianissa, nykyisessä Oslossa. Hän muisteli heidän syyskuussa samassa Grand Hôtelissa vietämäänsä mukavaa päivää, tai oikeastaan kahta. Lanko Gripenberg havahtui ja katsoi omaan huoneeseensa juuri ennen kuin puhelin soi.

Puhelun jälkeen Mannerheim jatkoi kirjoittamista:

Vihdoinkin, seitsemän surun ja pettymyksen jälkeen saimme puhelumme. – En voi kylin ilmaista iloani siitä, ettei Kitty vielä ole ennättänyt unohtaa minua.

Gustaf Mannerheimin romanssista häntä 20 vuotta nuoremman Kitty Linderin kanssa on juoruttu vuosikymmeniä, mutta tietoa siitä on ollut niukasti. Mannerheim itse ei muistelmissaan kerro tunteistaan mitään, ja avioliitonkin hän mainitsee vain lauseella. Hän ilmeisesti hävitti Linderiltä saamansa kirjeet.

Kitty Linder taas piti Gustaf Mannerheimilta saamiaan kirjeitä vuosikymmeniä viisusti tallessa. Linderin kuoleman jälkeen arkist löytyivät hänen jäämistöstään, ja vuonna 1994 ne suljettiin kansioon Suomen kansalliskirjaston uumeniin.

Vain jokunen tutkija on saanut ne lukea. Kirjeissä Mannerheim kertoo omin sanoin, mitä hän ajatteli vuonna 1918 ja vuonna 1919 Suomen ja Euroopan tilanteesta, mutta se ei ole pääasia.

Pääasia on rakkaus. Kirjeissä hän kertoo myös, kuinka hän samaan aikaan yrittää kireästi järjestää avioeroaan. Siitä kertovat myös Mannerheimin avioero-oikeudenkäynnin pöytäkirjat todistajalausuntoineen vuosilta 1918 ja 1919.

Nekin ovat pysyneet poissa utelaiden silmistä.

Alkuvuosi 1918 oli Euroopassa kuohuvaa aikaa. Maailmansota oli jatkunut neljä vuotta, ja yli kymmenen miljoonaa ihmistä oli kuollut.

Ympärysvalat eli Englanti, Yhdysvallat ja Ranska alkoivat päästä keskusvaltojen eli Saksan ja Itävalta-Unkarin niskan päälle.

Sekasortoinen Venäjä oli keväällä irrottautunut sodasta. Kaotittainen Saksa oli luhistumassa.

Silti Suomen saksalaismielinen hallitus teki 9. lokakuuta 1918 päätöksen, jonka mukaan Suomesta tulisi kuningaskunta. Hallitsijaksi oli katsottu saksalainen Hessenin prinssi Friedrich Karl. Myös Gustaf Mannerheim teki päätöksen.

Vieäissään kesä Ruotsissa hän oli sairastanut espanjantaudin. Influenssa yltyi vuonna 1918 pandemiaksi ja surmasi kymmeniä miljoonia ihmisiä. Suomesakin se vaati 25 000 uhria. Mannerheim selvisi vuodelevolla. Elokuulle metsästysmatkalle hän lähti toipilaana.

Ehkäpä vakava sairaus ja menneen vuoden mullistukset olivat herkästäneet häntä, sillä nyt Mannerheim harkitsi suurta elämämuutosta. Hän aikoi hankkia talveksi huoneiston Tukholman Östermalmin Tyskbagaregatanilta.

Hän halusi avioeron. Mannerheim oli mennyt naimisiin 25-vuotiaana, saanut lapsia ja viettänyt sellaista perhe-elämää kuin aatellisperheet Venäjällä viettivät. Mutta

"Olen ymmärtänyt, että minusta halutaan tehdä valtionhoitaja."

pariskunta oli muuttanut erilleen Pietarin-kodistaan noin kymmenen aviovuoden jälkeen, ja liitto oli enää olemassa vain paperilla. Yli kymmenen vuoteen Mannerheim ei ollut ollut tekemisissä vaimonsa Anastasia Mannerheimin kanssa, joka oli muuttanut Pariisiin.

Nyt avioliitto saisi päättyä virallisesti. Elämäkerrat kertovat, että Mannerheim hoiti avioeronsa vuonna 1919 Toriossa, joka tuohon aikaan tunnettiin pika-avioerojen antajana. Syyksi on arveltu valmistautumista Suomen ensimmäisiin presidentinvaaleihin. Niissä venäläisellä vaimolla olisi ollut huono kaiku.

Mutta – kuten vuonna 2003 löytyneistä eropapereista voi lukea – ei se johtunut siitä. Oli lokakuun 12. päivä 1918.

Suomi oli kolme päivää aiemmin valinnut itselleen kuninkaan.

Mannerheim oli käymässä Helsingissä ja lähetti kirjeen Hangon raastuvanoikeuteen. Hän oli kirjoittanut käsin anomuksen, jossa hän pyysi oikeutta haastamaan hänen vaimonsa Anastasia Mannerheimin avioero-oikeudenkäyntiin.

Myyös Mannerheimin työnäkymät olivat muuttumassa. Englanti ja Yhdysvallat eivät olleet tunnustaneet Suomea, joka oli vihollismaa Saksan kumppani. Ranska oli katkaissut diplomaattisuhteet Suomeen.

Talvi oli tulossa, Suomessa nähtiin nälkää. Maahan ei saatu viljaa.

Paasikiven johtama senaatti eli hallitus pyysi nyt Mannerheimia matkustamaan Lontooseen ja

Pariisiin. Mannerheim oli vaikutusvaltainen ja sivussa Suomen saksalaismielisestä hallinnosta. Hänen toivottiin korjaavan tilannetta ja tunnustelemaan, mitä Englanti ja Ranska ajattelisivat saksalaisesta prinssistä Suomen kuninkaana.

Mannerheim otti salaisen tehtävän vastaan. Hän aikoi myös keskustella Ahvenanmaankysymyksestä – Ruotsi jatkoi saarten havigitteleen – sekä mahdollisesta hyökkäyksestä Pietariin sikäläisten valkoisten kenraalien avuksi.

Gustaf Mannerheim osasi useita kieliä. Aateli-sen kasvatuksen, kadettikoulun, Venäjän hovin, pitkän Aasian-matkan ja armeijauran jälkeen hän hallitsi sekä muodollisuuden että sulavuuden, jota korkean tason neuvottelut vaativat.

Marraskuun alussa 1918 hän aloitti matkansa. Hän eteni Norjan Kristianiaan seuranaan ja sihteerinään lanko Mikael Gripenberg ja sai Grand Hôtelissa puhutuksi hetken puhelimessa Kitty Linderin kanssa.

Kristianian-päivstä ei tullut yhtä kosteita kuin edellisellä kerralla, kuten hän Kitty Linderille kirjoitti, vaikka vanhoja tuttuja oli maisemissa.

Lunkan, Kittyn suosikki, otti minut eilen vastaan hotellin portilla ja lähetti heti velvollisuudentuntoisesti hakemaan paria pulloa akvavittia. Tänäiden hänen oli tarkoitus lounastaa kanssamme. Se olisi luultavasti päättynyt yhtä surkeasti kuin viimeksi, sillä Barth, joka on sairautaan ja jonka luona kävin eilen aamulla, yritti tarjota minulle portviiniä aamuksi, jos sillä olisi ollut yhtä hyvää vaikutus minuun kuin samppanjalla viimeksi. (2. 11. 1918)

Mannerheim ja Gripenberg jatkoivat Bergeniin, josta laivan oli määrä lähteä Englantiin. Kolmen päivän kuluttua Gustaf kirjoitti taas Kittylle.

Niin, täällä me yhä istumme. Laiva, jonka Tukholmassa olemassamme oli määrä lähteä sunnuntaiamuuna, ei vielä tänäänäkään (tiistai-iltaaivänä) ole saapunut. (5. 11. 1918)

Miehet olivat odottaessaan käyneet elokuvateatterissa ja "nauraneet kippurassa" Chaplinin filmille. Ehkä he näkivät *Koiran elämää*-elokuvan, sillä se oli tullut ensi-iltaan huhtikuussa 1918.

Kalapullat ja valaannassa eivät maistuneet. Myrsky jatkui merellä, ja Mannerheim ehti tehdä Gripenbergin kanssa kävelytretken vuorelle, uuvuttavassa seurassa.

Muitten kanssamatkastajien joukosta löytyi myös venäläinen diplomaatti Rewel, jonka Kitty ehkä tuntee vanhastaan. – Hän puhui taukoamatta neljä tuntia, Mikael ja minä katosimme toisiamme, ja mikäli tämä olisi jatkunut vielä tunnin, niin uskon, että olisin pyöränyt väsymyeni kuuntelemaan. Itäisillä naapureillamme on harvinaislaatuinen kyky puhua äärettömän paljon ja saamaan aikaan äärettömän vähän. (6. 11. 1918)

GRAND HOTEL.

Helsingfors d. 2. November 1918.
POST. BOX. NO. 200

Det synes inget blifva värt att tala i telefon.
Jag sitter som bäst och väntar med otålighet på en telefonnagel, men Mikeel har varit nog insatiskt att installera sig i en länestol, i hvilken han somnat in men nog vaknar vid minsta ringning. Jag föredrar ej hvarförsamlalet ej kommer, klackan är redan 7. – Det har varit såu skönt att ärothigen få tillbringa en litet lugnare dag för frän det eniga fjäcket, springande och telefonera i i Stockholm. Men härligt hade det ej varit att få vara två om att njuta af detta lugn! Nu är stög jag gör jämnare mig om den tröfliga dag även såuare

Ensimmäisen löydetyistä kirjeistä Gustaf Mannerheim oli kirjoittanut ruotsiksi Norjan Kristianian Grand Hôtelissa 2. 11. 1918.

Pääsyä länteen odotti Norjan rannikolla toistuhatt ihmistä. Englantilainen konsuli oli harvinaisuutena etuna luvannut Mannerheimille laina-vaan paikat, hänen mukaansa hyvätkin.

Odotin vähän saavani sähkösanoman Kittyltä, mutta nyt minun on kaikei oltava kärsivällinen, kunnes saavumme Lontooseen. — Olisi hauska saada kuulla jostain Kittyltä, päästä pyyhkimään tähän pieneen sydämeeni siihen päähän, jonka rauhallisuutta ja tasapainoa mikään ei ole voinut häiritä. Päättän kirjeeni tähän Rakkaani, syilleen kahden pientä kättäni.

Kitty Linder oli 31-vuotias. Hän oli jo vuosia elänyt niin kuin hänen kaltaisensa naimattomat aatelliset usein elivät: hänellä ei ollut pysyvää kotia tai työtä. Hän vietti pitkiä aikoja Saksassa asuvien äitinsä ja sisänsä luona, vieraili sukulaisissa Ranskassa ja eläli perheenjäsenten tai ystävien vierasluoneissa Ruotsissa, Tanskassa ja kotimaassa Suomessa. Hän oli syntynyt Nurmijärven Kytäjän kartanossa vuonna 1887, mutta kartano kuului nyt hänen velipuolelleen.

Nuorena Kitty Linder oli asunut myös Pietarissa, jossa hänen isänsä **Constantin Linder** eteni autonomisen Suomen ministerivaltiosiihteeriksi ja sai keisarillisen hovin yllivohjajimestarin arvonimen.

Suvussa kulkevan tarinan mukaan tämä tarcoitti sitä, että Constantin Linder söi kerran vuodessa tsaarin kanssa illallisen.

Kitty Linderin perheasta oli samankaltainen kuin Gustaf Mannerheimilla. Heidän isänsä olivatkin olleet ystäviä, mutta ystävyys laantui Pietarissa. Myöntyvyyssuuntauksen edustajana ministerivaltiosiihteeriksi Linder joutui Suomessa epäsuosioon, erosi tehtävästään ja vei perheensä lähtänsä.

Hän kuoli vuonna 1908 kotikartanossaan. Sen jälkeen hänen ranskalaisyntyinen vaimonsa **Hele** muutti lapsien kanssa Saksaan.

Sotavuosina sukkuloiminen Euroopan kartanoissa, linnoissa ja kaupunkiasunnoissa oli vaikeaa, ja Kitty Linder joutui nauttimaan pitkään velipuolensa Hjalmarin vieranvaraisuudesta. Hjalmar Linder oli vielä alkuvuodesta 1918 Suomen rikkaimpia miehiä ja suurimpia työnantajia. Hän omisti paitsi Mustion ja Kytäjän kartanot myös lohjan seluttehtaan, Högforsin tehtaan, sahaja, tiloja ja paljon maata.

Kevään 1918 hän oli Ruotsissa paossa punaisten vihaa, ja kesällä 1918 hän pakeni uudelleen Ruotsiin, nyt valkoisten tappouhkauksen saattelemana. Linder oli kevään 1918 pääteeksi kirjoittanut Hufvudstadsbladetin kirjoituksen, jossa hän arvosteli valkoisia vastuutoumudesta ja julmuudesta punavankja kohtaan.

Monista muista porvareista poiketen hänen ystävänsä, valkoisten johtaja Gustaf Mannerheim pysyi hänen rinnallaan.

Hjalmar oli takavuosina ollut Gustafin lanko, mutta avioliitto hänen ja Sophie Mannerheimin välillä oli kestänyt vain kolme vuotta. Nyt, elokuun 1918 metsästysretkellä, Hjalmar saattoi havaita, että toisensa löysivät hänen entisen vaimonsa velti ja hänen sisarpuolensa.

Kitty Linder osasi täydellisesti ruotsia, saksaa, venäjää ja italiaa sekä jonkin verran englantia ja kehnosti suomea.

Hänen äidinkielenä oli ranska — äiti oli omaa sukua **de Fontenilliat**, ranskalaisia ylhäisäatelia. Se ei välttämättä ollut syy siihen, että Gustaf Mannerheim vaihtoi vihdoin Englantiin saavuttuaan Kittylle kirjoittamiensa kirjeiden kielen ruotsista ranskaan. Mannerheim uskoi ranskan olevan turvallisempi, sillä sotasensuuri luki kirjeitä ja häiritsi kirjeenvaihtoa.

Tämä sota ja sen sensuuri ovat saaneet aikaan sen, etten tapani mukaan enää uskoudu kirjoittamalla ajatuksiani paperille. (25. 11. 1918)

"Toivon tämän vuoden tuovan tahtomme täyttymyksen ja onnen."

Tästä huolimatta Mannerheim ei malttanut olla kertomatta, millaisia suunnitelmia hänen varalleen oli tehty Suomessa.

Siihtä hän avautui Kittylle, kun hulina Lontoossa hieman tasaantui.

Gustaf Mannerheim saapui Skotlantiin ensimmäisen maailmansodan päättymispäivänä 11. marraskuuta 1918, ja matkusti sieltä saman tien Lontooseen.

Lontoon hotellit olivat täynnä. Niin täynnä, että Mannerheimin ja Gripenbergin oli aluksi majoittuttava samaan huoneeseen luksushotelli Claridge'sissa Mayfairissa. Mannerheim kirjoitti, että se oli hieman liian avoliittomaisista.

Ravintoloissa he joutuivat odottamaan pöytää puoli tuntia, ja taksia oli vaikea saada.

Nuovotteluja ei ollut helppo toteuttaa, vaikka Mannerheimilla oli Ruotsista vaikutusvaltaisia suosittelijoita.

Koko Englanti ja Lontoo ovat juhlahimussa. Kaikki minkä näkee tapahtuvan illaisin ravintoloissa, kaduilla ja aukiolla on uskomatonta — läsnä olevaa väkeä ei tunnista enää samaksi. On kuin olisimme karnevaalissa vailla loppua. Sen ymmärtää, kun ajattelee tätä veristä sotaa, joka jatkui miltei viisi vuotta. (15. 11. 1918)

Kitty Linder oli sodan päättymisen aikoihin Sknessä, josta veltipuoli Hjalmar Linder oli ostanut Hjulärödnimisen linnan. Sieltä hän teki vierailui ja Kööpenhaminaan, jossa erään linnan ruovana oli hänen paras ystäväntärensä Pietarin-ajolita.

Odotan kärsimättömänä uutisia teiltä kysyen, miten voitte ja missä olette. Oletteko tyytyväinen Hjulärödnissä viettämään päiviin? Oletteko matkustanut Tanskaan? Aikokukseni ei ole jäädä tänne ikuisiksi ajoiksi, vaan toivon meidän näkevän toisemme pian.

Kitty Linder oli Pietarissa asuessaan käynyt nuorten ylhäisönaisten sosieeteikoulua, jonka ansiosta hänen käytötapansa olivat moitteettomat. Mutta Hjulärödnin linnassa ei välitetty muutoseikoista.

Kitty Linder oli käytökseltään poikamainen, ja hän käytti mielellään housuja. Linnanhera Hjalmar Linder rakasti sökeeraamista. Ostettuaan Hjulärödnin loppukesästä 1918 hän oli ensi töikseen kaivattanut esiin linnan valiihaudan ja pystyttäneet kaivouista syntyneen maakaan päälle lippuputkon, johon hän Skänen vallasvien kauhuksi nosti Suomen lipun.

Kun Linder lähti Skänen rannikolta retkelle Kööpenhaminaan, hän määräsi liikkeelle valtaavan jahtinsa Finlandian. Sillä ei voinut rantaautua kaupunkin, mutta Linderin mustaihoihin miespalvelijai sai soutaa maihin, levittää punaisen maton ja soutaa takaisin isäntäänsä hakemaan.

Lontoossa Mannerheim tuli yhä vakuutuneemmaksi siitä, että Saksan-kytkösten takia Suomeen ei luotuttu. Oli vaikea todistella, että Suomen politiikassa oli tapahtunut muutos, kun Hessenin prinsssi oli Saksan häviöistä huolimatta tulossa Suomen kuninkaaksi.

Mannerheim piti monarkiaa hyvänä valtiomuotona, sillä valtioliisiin tehtäviin kasvatettu ja puolueiden yläpuolelle asettuva siniverinen oli toki parempi kuin kuka tahansa vaaleilla valittu hallitsija. Mutta Mannerheim oli ajatellut kuninkaaksi pikemminkin tanskalaista prinsssi **Aagea**.

Tosin nyt hän oli taipuvainen panemaan itsensä toistaiseksi etusijalle. Suomi tarvitsi häntä.

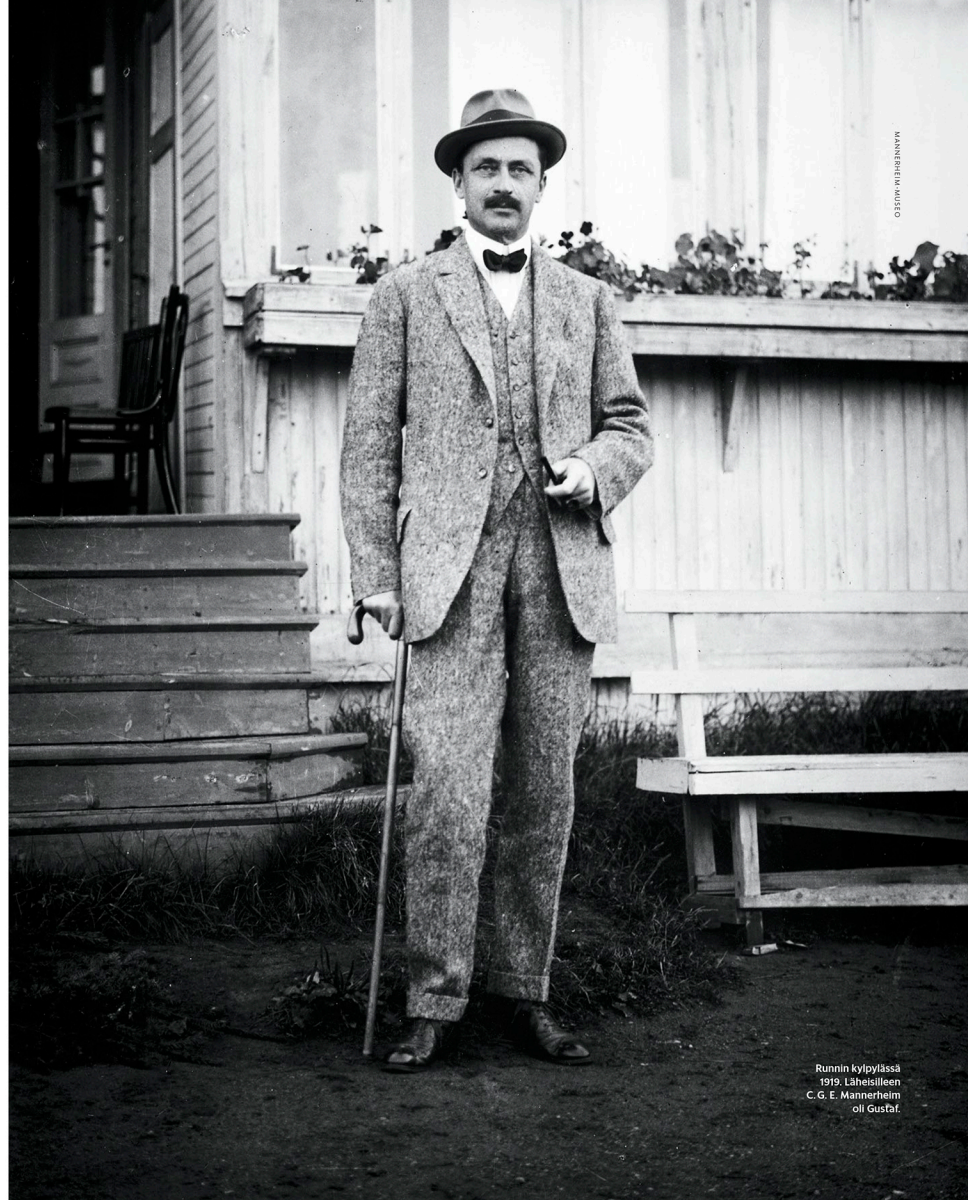
Rakas ja hurmaava ystäväni,

— Tekee niin hyvää istua takan ääressä aivan yksin ajatusensa kanssa. Kaikki nämä päivät olen säntäillyt ympärilläni tavaten ihmisiä, käynyt loputtomia keskusteluja, muotoillut sähkösanomia, ollut kokouksissa, lounailla ja illallisilla jne.

— Jo jonkin aikaa sitten minulle lähetettiin sähkösanoma, jossa minua pyydettiin takaisin [Suomeen] kertomatta minulle kunnolla, mihin tehtävään. Toisista sähkösanomista ja lehdistä olen ymmärtänyt, että minusta halutaan tehdä "valtionhoitaja", ei enempää eikä vähempää. — On todennäköistä, etten kieltäydy silmällä pitäen siitä erityisen vaikeita shundanteita, joissa maa on. (25. 11. 1918)

Joulukuun 12. päivänä 1918 Suomen eduskunta valitsi Gustaf Mannerheimin Suomen valtionpäämieheksi. Hän oli itse vielä Euroopan-matkallaan.

Britannia ja Ranska edellyttivät saksalaismielisen hallituksen eroa. Kuningasta odottanut P. E. Svinhufvud jätti valtionhoitajan paikkansa. ➤

MAANNEHEIMIN MÄLITÖ

Runnin kylpylässä 1919. Läheisilleen C. G. E. Mannerheim oli Gustaf.

Nuoren Kitty Linderin kuva on tallella Mustion linna, joka on taas Linderin suvun hallussa.

Vain viikkoa ennen uuden valtionhoitajan nimitystä, joulukuun 5. päivänä, ranskaksi käännetty haastekirje saavutti Gustaf Mannerheimin vaimon Anastasia Mannerheimin Ranskassa.

Vaimon kotiosoitteeksi oli merkitty hotelli hienolla Rue Saint-Honorélla Pariisin ensimmäisessä kaupunginosassa, ja haasteen mukaan vaimon tuli saapua avioero-oikeudenkäyntiin Hangoon 10. maaliskuuta 1919.

Ero saatettiin tuomita myös ilman haastetun läsnäoloa.

Joulun alla Gustaf Mannerheimin paluumatka Suomeen kulki Kööpenhaminan ja Tukholman kautta. Näissä kaupungeissa Kitty Linder vietti keskitälvä 1918–1919, ja on mahdollista, että rakastavaiset tapasivat.

Joulukuun 22. päivänä Gustaf Mannerheim saapui Turkuun ja toi mukanaan kaivattua viljaa. Turusta Mannerheim jatkoi junalla Helsinkiin.

Valtionhoitaja otettiin juhalliseksi vastaan. Oli kukkia, laulua, puheita ja hurmauhtoja aivan loputtomasti, kuten Gustaf kirjoitti Kittylle.

Juhliva väkijoukko seurasi häntä rautatieasemalta aina Senaattorille saakka, jonne tuliti Esplanadin kautta. Senaattorin pidin lyhyen istunnon suomeksi, minkä jälkeen senaattorit tarjosivat minulle lounaan Seurahuoneella.

Mutta jo Turussa Mannerheim oli ehtinyt tärkeään tapaamiseen.

Hän oli tavannut arkkipiispa Gustaf Johanssonin. Valtionhoitajan halu saada tuoreeltaan arkkipiispan siunaus herätti kristikansassa ihailua, mutta oikeasti Mannerheimilla oli muuta asiaa. Hän halusi salaisesti tietää, mitä mieltä arkkipiispa oli hänen avioerosuhteistaan, kuten hän Kittylle myöhemmin kirjoitti.

Turussa toteutui muuten aikomukseni käydä arkkipiispan luona. Asia ei vaikuta täysin toivottomalta, mutta kylläkin lopulta paljon monimutkaisemmalta. (30. 12. 1918)

Avioeron saaminen oli Gustaf Mannerheimille enemmän kuin mutkasta. Avioittolaki säädettiin vasta vuonna 1929, ja sitä ennen avioeroissa tulkittiin vuoden 1734 naimiskaarta.

Eroon tuomitsemiseen tarvittiin syyllinen. Syyllisyyden perusteita oli kaksi: huorin teko ja omavaltainen hylkääminen, mikä tarkoitti sitä, että toinen puolisoista oli poistunut maasta jättäen puolisonsa lopullisesti.

Mannerheim haki eroa jäljellä olevilla perusteilla.

Perhepiirissä oli asiasta kokemusta. Hjalmar Linder ja Gustafin sisar Sophie Mannerheim olivat saaneet erotuomion, koska he yhdessä todistivat, että Sophie Mannerheim oli lähtenyt lopullisesti pois. Heillekin ero tosin myönnettiin vasta valituksen jälkeen toisessa oikeuskäsittelyssä. Omavaltainen karkaaaminen lavastettiin usein tekosyyksi erolle.

Naimiskaaresta tehtiin vaihtelevia tulkintoja. Jos lähteneen puolison olinpaikka oli tuntematon, tuli avioeroa haluavan puolison odottaa julkisen haasteen jälkeen vuosi puolison palaamista, ja vasta sitten ero saatettiin tuomita. Joidenkin näkemysten mukaan tämä vuoden odotusaika oli välttämätön silloinkin, kun puolison olinpaikka oli tiedossa.

Anastasia ja Gustaf Mannerheimin avioliitto oli ortodoksin ja luterilaisen välinen, mikä vaikutti tilanteeseen vielä lisää. Oli epäselvää, pitäisikö ortodoksisen kirkon ennen tuomioistuinta purkaa liitto.

Mannerheim olisi voinut hakea eroa myös erivapausmenettelyllä korkeimmasta oikeudesta, mutta ehkä se olisi leivittänyt tietoa väärin piireihin.

Mannerheimilla ei näyttänyt olevan avustustakaan siitä, miten Anastasia Mannerheim avioeroon suhtautuisi.

Tuskin myönteisesti, sillä aviomies oli sekä vaimon että kahden tyttären taloudellinen turva. Alun tilanne oli ollut toisenlainen. Mannerheim oli ollut köyhtynyt aatelispoika ja Anastasia Arahainen rikkaan aatellisuvun perillinen, joka oli menettänyt kummatkin vanhempansa.

Aviomiehenä Gustaf Mannerheim oli hallinnut vaimonsa perintöä, mutta omaisuutta oli kadonnut pörssiromahduksessa ja Venäjän vallankumouksessa. Nyt Gustaf Mannerheim aikoi selvittää Hangon raastuvanoikeudelle, että hän oli jo Anastasian lähdeyttä Pietarista huolettu vaimonsa eläkkeestä myymällä hänen hyväksyen yhden kartanoista.

Paljon riippui siitä, millaisia miehiä Hangon raastuvanoikeudessa istui. Mannerheim oli tunnustellut asiaa Hangon pormestarilta Arvid Nordströmgiltä ja oli varovaisen toiveikas.

Ja hyvin hermostunut. Hän selvästi halusi naimisiin Kitty Linderin kanssa, mutta skandaalia hän ei halunnut. Suhteesta liikkui huhuja – jo heti sisällyssodan jälkeen oli juoruilta, että eri seurueisiin kuuluneet Gustaf Mannerheim ja Kitty Linder olivat vilkuilleet toisiaan Ritarihuoneen juhlassa. Gustaf kirjoitti Kittylle Helsingistä.

Näissä olosuhteissa on yhteisen etumme ja etenkin teidän etumme mukaista, että asiasta puhutaan mahdollisimman vähän. Useat ihmiset ovat sanojain peitellen puhuneet minulle siitä, että äitini pian muuttaisi tänne. En sinänsä ajattele sitä, mutta kysym kuitenkin itseltäni, eikö hänen tämmöisellä antaisi utelaille ja pahansuoville – etenkin jälkimmäisille – vähän liikaakin juorunahetta. Minun selkeä käsitykseni on, että meitä seurataan jo aivan liian herkeämättä. Se ei ole hyvä asia, etenkin kun avioerotapauksessa ei ole mitään myönteistä. (30. 12. 1918)

Entinen vaimo ei luopunut Mannerheim-nimestä

Anastasia Mannerheim (o.s. Arapova) oli C. G. E. Mannerheimin vaimo vuodet 1892–1919. Itse hän saattoi mieltää liiton jatkuneen, sillä Suomessa tuomittua eroa ei koskaan merkitty hänen ortodoksisin kirkonkirjoihin Pariisissa, eikä hän luopunut miehensä nimestä.

Anastasia Mannerheim lähti pariskunnan yhteisestä kodista ensin 1900-luvun alussa Punaisten Ristin sairaanhoitajaksi Aasiaan. Palattuaan hän muutti tyttäriin Ranskaan. Hän asui loppuelämänsä Ranskassa, lähinnä hotelleissa.

Mannerheim itse ei puhunut puolisoistaan, mutta Kansallissarkistosta löytyy hänestä harvinaisen tallenne. Vauraan aatellisenä varat olivat hupenneet, ja Anastasia Mannerheim kirjoitti vuonna 1933 rahapulaansa Suomen ensiselle Pariisi-edustajalle ja ulkoministerille Carl Enckellille.

Hän kutsui kirjessään Mannerheimia, ”Kenraalia”, yhä aviomiehelleen. Hän selitti kirjoittavansa Enckellille, koska oli aiemminkin saanut tältä apua ja koska Kenraali ei hänelle ”sadoista” kirjeistä huolimatta vastannut. Rahapulan syynä Anastasia Mannerheim ilmoitti sen, että hänen miehensä oli varoittamatta puolittanut hänelle maksamansa 2000 frangin kuukausiavustuksen tuhanteen frangiin. Tämän seurauksen Anastasia oli veloissa, ilman talvitakia ja joutunut myymään varastoidut huonekalunsa.

Mannerheim otti yhteyttä entiseen vaimoonsa ennen tämän kuolemaa 1936. Gustaf Mannerheim kirjoitti huojentuneena sisarelleen, että he sopivat erimielisyytensä ja ystävystyivät. Gustaf Mannerheim maksoi kuolemansairaan Anastasia Mannerheimin sairaalahoidon ja hautajaiset.

P. S. Tilanteen on täysin kestänyt. – – Olen aivan veloissa taas. Vuosi sitten ompelijani teki minulle kaksi pukuja ja takin, joiden arvo on 2 500 frangia. Ja minä olen sen ajan ollut jättänyt itseni, sillä en saa hankintoja, ja kenraali tietää tämän. On todella kauheaa, että hänellä on niin kylmä sydän ja niin vähän sympatiaa toisen tuskille, varsinkin kun Kenraali ei ole saita ja ikä pohjimmitaan.

(Anastasia Mannerheimin kirjeestä Carl Enckellille Pariisin Hotel du Louvresta 1933)

Anastasia Mannerheim 1898.

Esikoistytär jätti luostarin ja löysi neiti Rooneyyn

Anastase "Stasie" Mannerheim (s. 1893) oli Gustaf ja Anastasia Mannerheimin vanhin lapsi. Sisäoppilaitosten jälkeen hän meni vuonna 1914 karmeliittaluostariin Lontoossa.

Mannerheim on pidetty kylmänä isänä, mutta Kansallisarkistossa on isä ja tytären välisiä kirjeenvaihtoa, joka kertoo heidän yhteydestään.

Nunnana Stasie Mannerheim sai nimen **Sainte Thérèse de l'Enfant Jésus**, ja hän kirjoitti itselleen, että toivoi vain yhtä asiaa, jota ei kuitenkaan voinut antaa: lisää tunteja vuorokausiin, jotta hän voisi työkseenlää luostarissa kovemmin.

Gustaf Mannerheim vieraili tyttärensä luona luostarissa ja toivoi lola tämän elämään. 1930-luvun lopussa tytär muutti pois luostarista, ryhtyi taas käyttämään nimeä Stasie Mannerheim ja alkoi elää yhdessä **Olive Rooney** -nimisen naisen kanssa. Stasie kirjoitti *Bien Cher Papalle*, hyvin rakkaalle isälleen, uudesta asuinpaikastaan. Myös neiti Rooney kirjoitti talvisadan aikana Mannerheimille. Rooney ositti englanninkielisessä kirjeessään ihailua sotaponnistuksista ja muisteilla heidän parin vuoden takaisista tapaamisista.

Stasie kirjoitti talvisadan aikana Mannerheimille. Rooney ositti englanninkielisessä kirjeessään ihailua sotaponnistuksista ja muisteilla heidän parin vuoden takaisista tapaamisista.

Kun Stasie Mannerheim ja Olive Rooney olivat Lontoossa pommittuksissa paossa maaseudulla, he saivat Mannerheimilta sinne väliskäsen kautta kirjeitä ja karamelleja.

Stasie Mannerheim vieraili Suomessa isänsä luona. Hän kuoli vuonna 1978 vanhaikodissa Englannissa 84-vuotiaana.

Mon *Bien Cher Papa*, hyvin rakas isäni -- Ystäväni on luonani ja jatkamme yhdessä asiamme uudessa asunnossani. Näin en ole yksin, eikä sinun tarvitse olla hyllyssä. (Stasie Mannerheimin kirje isälleen 4/1939)

Dear Field Marshal Mannerheim -- -- tulen aika tekemään kaikkiä huolehtiakseni Stasiesta. Rahan näkökulmasta minulla ei ole mitään tarjottavaa, mutta me tulemme aina selviämään joihinkin.

(Olive Rooneyen kirje marsalkka Mannerheimille 1/1940)

Stasie Mannerheim 1940.

Se kirje ei tainnut olla Kitty Linderin mieleen. Hän ei vastannut moneen päivään. Joulula 1918 vietettiin Suomessa erityisen hartaasti. Verisen veljessodan vuosi sai ihmiset hakemaan pyhiä lohtua -- kirkot olivat täynnä. *Synjaloulu* laulettiin uudella, kauniilla suomenmoksella.

Gustaf Mannerheim söi joulupäivällisen sisarpuolensa **Kissie Gripenbergin** ja lankonsa Mikael Gripenbergin luona Helsingin keskustassa.

Lapset olivat hurmaavia, kirjoitti Gustaf Kittylle.

Kissie eli Marguerite oli syntynyt isä **Carl Robert Mannerheimin** jätettyä Gustafin aidiin ja karattua rakastajattarensa eli Kissan tulevan aidiin kanssa paheenjoelkaantuneena Pariisiin.

Mannerheim oli saanut Eteläsuomalaiselta virkakassan, mutta se ei ollut hänen mieleensä. Rakennus oli aiemmin toiminnut Suomen kenraalikuvernöörin virka-asuntona, ja alkuvuodesta 1918 punaist olivat käyneet sitä päämajana ja nimenneet sen Kymäläksi.

Gustaf Mannerheimia rakennuksen historia ei häirinyt, päinvastoin. On merkittävää olla tässä talossa, joka on nähnyt niin paljon ihmisiä ja asioita, hän kirjoitti Kittylle mutta harrmitteli huoneiden kolkkuutta ja kehoaa sisustusta, jota hänellä ei nyt ollut aikaa kohentaa.

Hyvä ja rakas pieni Kittyni, Luonnalle lähtemisen sijasta olen päättänyt kirjoittaa teille tänään. Se on ainoa keino löytää aikaa. --

Kolme huonetta ovat kukkia täynnä, ne ovat kirjaimellisesti kuin puutarhoja. Kauneimman kukkatorin vieressä on maljakko täynnä käyntikortteja. Niitä on arviolta 700--800, eikä minulla vielä ole ollut mahdollisuutta katsoa niitä läpi. --

En vielä tunne olevani kotonani, eikä näin ehkä tule koskaan käymäänkin, mikä jättää tänne niin lyhyeksi ajaksi kuin aikomukseni on.

Minun on luotava siviili- ja sotakansliat, enkä vielä tiedä ketta kutsuisin tehtävin. Kaiken kaikkiaan on sanottava, että voitettavina olevat vaikeudet ovat valtavia, sanoisin mistä ylläpääsemättömiä, ellen voisi laskea minulla olevan maan enemmistön hyöntein kannatus puolellani.

Päätän tämän kirjeen, jonka lähetän teille postitse. Jääkö hyviä, pikaisiin jälleennäkemiin.

Käsiänne syleillen, G.M. (25. 12. 1918)

Kaksi päivää myöhemmin Mannerheim kirjoitti Kittylle uudelleen.

Valtionhoitaja valitelti, miten kiireinen hän oli, mutta oli hän silti ehtinyt mielihyvin panna merkille, että kaupungilla myytiin veneistä, jota kutsuttiin Mannerheim-pulliksi.

Hän kertoi tutustuneensa kenraalimajuri **Hannes Ignatius**ksen hänestä juuri kirjoittamaan kirjaan *Carl Gustaf Mannerheim*, joka oli Mannerheimin mie-

lestä täynnä virheitä ja epäsuoruuksia -- mutta enää painosta ei saanut markkinoilla. Gustaf vannotti Kittylle, ettei tämä lukisi kirjaa. Hän oli ollut yhteydessä **Carl Gustaf Theslöfin**, joka oli toiminnut sisällissodan aikana ylipälikön edustajana Tukholmassa ja josta hän kaavaili 2. divisioonan komentajaksi, eikä voinut käsittää, miksi Theslöfä vastustettiin Suomessa -- tämä oli niin harvinaisuutta sen miellyttävä mies!

Hän ei myöskään käsittänyt, miksi Kitty ei vastannut hänelle.

Tässä olen jälleen, rakas pikkuiseni. Toivon teidän voivan hyvin ja lähettävän pian uutisia. Olen aivan varattu, puoli kahdeksasta aamulla aina yhteistoistakahtentoista illalla. Eilen illalla lähdin ulos kävelyllä puoli kahdeksasta illalla yöhön, joka oli aivan suurenminen. Tämä oli ensimmäinen lämpö 48 tuntin, kun pääsin pitämään nenäni ulos ovestani.

-- Hesenin prinssi on lopullisesti luopunut kruunasta. Minun on vielä saatava maasta pois saksalaisia upseereja, jotka vielä ovat täällä palveluksessa. Toivon saavani tämän hoidetuksi ongelmaksi.

Kaiken kaikkiaan minusta näyttää siltä, että viime aikojen saksalaisuushysteria on rauhoittumassa päin.

Jääkö ää hyvästi, pikaisiin jälleennäkemiin.

Käsiänne suudellen, G.M.

P.S. Kirjoittaisin lisäksi, mutta minun on kiirehdettävä ottamaan vastaan ihmisiä. (28. 12. 1918)

Nyt olen ollut täällä yli kahdeksan päivää enkä ole vielä saanut uutisia Rakkaaltani. Toivon, ettei tämä selittäminen hiljaisuus ole aietta huoleen.

Nämä rivit saavuttaneetan teidän vuoden 1919 ensimmäisinä päivinä. Toivon teille koko sydämeestäni siltä hyvää ja onnellista. Minä toivon tämän vuoden tuovan meille tahtomme täyttyksen ja onnen. (30. 12. 1918)

Kitty Linder vietti joulun todennäköisesti Tukholmassa. Hänen veljensä **Constantin** eli Costy asui Helsingissä, mutta Mustio ja Kyttä olivat Hjalmar Linderin Suomesta-paon ja velkojen jäljiltä suvun ulkopuolella kassissa.

Huikentelevan Hjalmar hankki itselleen talvisuunnoksi arabialaispalatsin Algeriasta. Tukholmassa oli sukulaisia, ja siellä oli kaikkea myös Mannerheimin nuorempi tytär **Sophy**. 6. tammikuuta 1919 Gustaf kirjoitti saaneensa vihdoin Kittyn kirjeen.

Rakkaani, kaunis Kirjeenne on ilahduttanut minua kovasti. S. ei ollut pitänyt kiirettä sen toimittamisesta. Sain sen vasta monta päivää hänen tänne tulonsa jälkeen, ja vasta kun olitte kyselleet siitä.

Kirjeestänne näen, että Theslof on saatu suostutetuksi. Oljin jo menettänyt toivoni, melkein ylönnöni. Jumalalle kiitos, että Kirjeenne rauhoitti minua.

Sophy Mannerheim oli 23-vuotias. Hän oli opiskellut Keski-Euroopan sisäoppilaitoksissa ja tovin sairaanhoitoakin. Hänen kaksi vuotta vanhempi sisarensa **Stasie** oli liittynyt jo 21-vuotiaana karmeliittaluostariin Lontoossa.

Mannerheim oli ollut sitä mieltä, että tytärten äiti huolehtinut heistä tarpeeksi hyvin, ja siksi hän oli järjestänyt Sophya maailmansodan aikana sukulaistensa ja tuttaviensa hoiviin Sveitsiin ja Pohjoismaihin.

Nyt Sophy saapui valtionhoitajan asuntoon Helsinkiin. Hänen voi olettaa olevan kirjeen S., joka on pantannut isälleen osoitettua kirjettä, sillä Mannerheimit ja Linderit liikkuvat laajalti samoissa seurapiireissä.

Sophy Mannerheim alkoi edustaa isänsä rinnalla valtionhoitajan juhallisuksissa. Hän sai kutsun seppeleensitotajattareksi Helsingin yliopiston promootioon, jossa hänen isästään tehtiin filosofian kunniatohtori.

Samoihin aikoihin Mannerheimin ja Kitty Linderin suhteesta näyttää syntyneen kriisi. Ilmeisesti Kitty halusi antaa Gustafille tämän vapauden takaisin, sillä Gustaf vastasi selväsanaisesti tammikuun 10. päivänä 1919:

Rakkaani, ota vastaan kaikki lahjat, mutta sitä jota äärettömästi arluitte minulle, sitä en pysty otamaan vastaan. Olin lähemmäntynyt vapauttani, enkä tietaisi mitä tehdä sillä.

Juuri nyt kaipaan tietä enemmän kuin koskaan, ja toivon, ettette jättäisi minua sellaisesta syystä, jota ei kestäisi tarkastelua.

Hän vakuutti, että puhuisi avoimesti asianajajansa kanssa.

Mikälly ulmosti ilmenee, pidän teidät ajan tasalla.

Mutta Kitty ilmoitti lähtevänsä Saksaan, jossa hänen äitinsä oli pysytellyt. Myös Kittyn sisko **Dolly** asui Münchenissä. Gustafin mielestä matka oli järjetön.

Älkää tällä hetkellä matkustako, ei ainakaan Saksaan. Pelkkä ajatuskin on minulle kerta kaikkiaan tällöin vastenmielinen. Mistä tällainen kiire? --

Sidolla emme enää voi kirjoittaa toisillemme, kirjoitetai matkalla, ja se olisi kuvin ikävä.

Samassa kirjeessä Mannerheim tunsi kuitenkin tarvetta avautua taas työpaisteina:

Juuri nyt minulla on paljon vaikeuksia sen johdosta, että on olemassa vastuutomia henkilöitä, jotka eivät halua tai eivät pysty ymmärtämään, kuinka vakava tilanne on. On ommistuttava! Olen nimittänyt herran Holman, erään turkulaisten pankkiriin, siviilikansliani johtoon. Hän on vanhasuomalainen ja vaikeuttaa yhtä energisellä kuin suoraupheksella ja juuri sopivalta tehtävään.

Jääkö hyvästi, käsiänne suudellen ja teitä suuresti rakastan. G.

Mannerheimin pyynnöistä huolimatta Kitty matkusti, Norjan Åreen. Hän näyttää kuitenkin leppeyneen. Aina kun laiva Bergenistä tuli Helsinkiin, se toi mukanaan kirjeen Gustaf Mannerheimille. Kuin uskollisuuttaan ja kiireisyyttään todistaakseen Mannerheim kuavili Kittylle päivittäin tunnin tarkkuudella.

Hän heräsi kello 7-8 riippuen siitä, milloin olen päässyt nukkumaan.

Kello 9 tuli papereita katsastettavaksi.

Kello 10 hän otti vastaan sotilasorganisaatioitten edustajia.

Kello 12-13 olivat vuorossa ne henkilöt, jotka eivät tyydy ottamaan asioitaan hoidettavaksi eversti-luutnantti Liljuksen kautta, jota virallisesti kutsutaan sotakansliani johtajaksi mutta joka todellisuudessa on taloni syntipukki.

Kello 13-14 lounas.

Kello 14-15 siviilikanslian asioita.

Kello 19-20 illallinen.

Kello 20:stä alkaen työ jatkui vastaanotoilla, kokouksilla ja muilla sellaisilla, jotka kestäivät loputtoman kauan.

Kello 23:n ja kello 1:n välillä nukkumaan.

Lyhyesti sanottuna voi kuluu useampia päiviä, etten edes viideksi minuutiksi pääse ulos hengittämään raikasta ilmaa. Toivon saavani tiettyjä asioita pois päiväjärjestyksestä ja voinani vastanoottaa vähemmän, mikä tietaisi mitä tehdä sillä.

Kitty Linder alkoi ehkä väsyä suhteiden hitaaseen etenemiseen ja avioero-prosessiin. Sen voi päätellä Gustafin reaktiosta:

Vaihtakaa siltä, että otatte asiasta liiankin surumielisesti. Tarvitaa vielä rohkeutta ja kärsivällisyyttä.

Mannerheim vakuutti Kittyn kirjeiden olevan itselleen niin tärkeitä, että ne olivat mukana istese-tämysspekyssä.

On suuri pettymys, ellei minulle laivan tulo seuraavana päivänä tuoda kirjettä, jonka kuoresta tunnistetan teidän kauniin käsialanne.

Avioero-oikeudenkäynnin päivämäärä 10. maaliskuuta lähestyi, mutta valtionhoitaja ei vieläkään ollut siirtänyt kirikonkirjojaan Pietarin ruotsinkielisestä seurakunnasta Hankoon. Helmikuussa hän sai asian vihdoin hoidetuksi.

Oikeudenkäyntiä odotellessa Gustaf jatkoi arkeaan rakastettunsa kanssa. Hän esimerkiksi kertoi Suomalaisen oopperan avajaisista entises-Näneläisessä teatterissa eli nykyisessä Aleksanterin teatterissa.

Avajaiset olivat kaikkein miellyttävä tapahtuma, mutta olin nauttinut niistä sitäkin enemmän, jos olin ollut aitiössani teidän kanssanne ja saanut ilon nähdä, miten koko sili olisi ihailut teitä.

Nuorempi tytär haudattiin ystävättäreensä vieren

Mannerheimin kuopus **Sophy "Sophy" Mannerheim** syntyi vuonna 1895, vuosi kuolleen syntynen poikalapsen jälkeen.

Sophy Mannerheim oli isänsä luona Pohjoismaissa ja matkoilla 1910- ja 1920-luvuilla. Isä osti Sophylle asunon Pariisista, jonne tämä asettui loppuelämäkseen. Mannerheim maksoi tyttärelleen elatusrahaa. Raha, tai sen puute, oli usein heidän puheaiheenaan.

Talvisadan aikana Sophy Mannerheim haki Suomelle humanitaarista apua järjestämällä mediakampanjan. Belgialainen Nation Belge -lehti raportoi 12. 3. 1940 "eleganttista, solakasta ja savuketta polttavasta paronitar Mannerheimista", joka saapui toimittajia tapaamaan syyllään uskollinen Josephine-terrierinsä. Eläinrakas Sophy Mannerheim oli lehdien mukaan kertunut, ettei ero korjaantunut koskaan, eikä siksi voi nyt vierailia tutusta Antwerpenin eläintarhassa. Paronitar näki lehdien mukaan sodan voiton, sillä hänen isänsä "kaltainen mies ei voi kuin voittaa".

Marsalkka Mannerheimin mielestä miehitetyn Pariisin venäläisissä emigrantitietureissä elävän tyttären olisi pitänyt jättää kaupunki, mutta Sophy kieltäytyi. Hän ei halunnut jättää kotiaan, eikä hän halunnut jättää yksinäistä ystävättäraan, jonka luona hän kertoi nukkuvansa yö. Ystävästari oli nimeltään **Alexandra "Yli" Demidoff-Deperet-Bixio**.

Sophy Mannerheim kuoli vuonna 1963. Suomen suurilähtetillä järjestetyillä ajeilla ja perunkirjoituksien, joihin isosisko **Stasie** osallistui hyvävointineen. Omaisuutensa Sophy testamenttasi Alillelle, ja lopulta Al haudattiin Sophy vieren yhteisen muistomerkin alle Pariisin venäläiselle hautausmaalle.

Ystävästari oli saanut nuoruusavoliitostaan tyttären, joka vieli muutama vuosi siten olisi ehkä voinut kertoa heidän elämästään lisää, mutta sukulaistensa mukaan Alin tytär kuoli 2000-luvulla Itä-Ranskassa ilman yhteyttä sukunsa.

Rakas Sophy, näin Stasien luona - Kirjoita minulle, millainen äitisi hauta on, hoidetaanko sitä, niin kuin pitää, äläkä unohda laittaa minua hoitoon makeja. Sylellän sinua lämpimästi, Isäsi

(Isän kirje Sophy Mannerheimille 27. 5. 1937)

Sophy Mannerheim 1919.

Rakastettu kuoli yksin ja katkera

Catharine "Kitty" Linder syntyi vuonna 1887 vaurastuneen suomalaisen aatelissukuun, jonka mittava omaisuus alkoi kadota samoihin aikoihin, kun Linderin romanssi **Gustaf Mannerheimin** kanssa vuonna 1919 hilpi.

Viimeistään 1930-luvun pörssimorhamus teki Kitty Linderin elämästä hyvin vaatimattomaa. Hän eli naimattomana sukulaisten avun varassa vierashuoneissa, hoteleissa ja vuokrahuoneissa. Hänen äitinsä **Hélène Linder** asui viimeiset vuotensa yhdessä Karlella-hotellin huoneessa Helsingissä, ja äiti ja tytär myivät perheen Saksan-kodista varastoituja huonekaluja ja arvotavaroita.

Ainoan tunnetun työtätinsä monikielisen Kitty Linder suoritti Helsingin olympialaisissa tulkinna. Hän tuskui sitä työstä palkkaa, mutta puhui kokemuksesta ylpeänä. Linder oli aatellisen kasvatuksensa tulos siten, että hän suosi ranskan kieltä ja ranskalaisia kirjallisuutta ja musiikkia.

Gustaf Mannerheimin jälkeen Kitty Linderillä oli "kavalajereita", mutta suvun tiedossa ollut toinenkin myöhempi miesystävä oli naismissa. Linderia pidettiin pidättyvänä, mutta omintakeisena ja poikamaisena.

Linder kuoli 88-vuotiaana 1969 elletään viimeiset vuotensa yksinäisenä ja katkerana oloisena Pietarinkadulla vanhaikodissa.

Kun Mannerheim kuoli vuonna 1951, Kitty Linder vei ruusun avonaiseen arkkuun Suurkirkossa, kertoen veljenpoika **Magnus Linder**.

Linderin ja Mannerheimin viestintäohjelma jatkui 1940-luvulla, mutta sen aiheena oli lähinnä metsästys.

Kitty Linder
Hyvä Kitty, Tuhannet kiitoskestävälläsydämyksellä, pidän sitä aika kalliina.

(Mannerheimin Linderille 10.7.1921)

Mannerheim kertoi, että Kitty Linderin edesmenneen sisarpuolen **Marleen leski Adolf Törnengen** oli onnistunut vakuuttamaan Ranskan ulkoministeri **Stéphén Pichonin** Suomen asiasta Pariisiin rauhanneuvotteluissa. Mielestäni kyseessä oli henkilohtaitien kohteliaisuudensoitus herra Pichonilta.

Ranska ilmoitti solmivansa Suomen kanssa diplomaattisuhteet huhtikuussa 1919. Britannia tunnusti Suomen itsenäisyyden toukokuussa.

Edellisen vuoden tammikuussa puhjenneseen sisällissodan alkamisen vuosiapäin oli ovelia. Mannerheimin oli tarkoitus matkustaa viettämään juhllisuuksia Vaasaan, jonne Suomen se-naatti oli vuotta aiemmin punakapinaa paennut.

Minua ilahduttaa tehdä tämä matka niitten kanssa, jotka auttoivat minua viime vuonna. Illalla lähdessä Ouluun ja palatessani tulen käymään Tampereella, Hämeenlinnassa ja ehkä Kokkolassa. Kaikki nämä vastaanotot puheineen ovat hienoa rastitavua, mutta toisaalta lovin vöivät makuuvuonua. —

Jääkää hyviä, suutelen käsiänne. (25.1.1919)

Vihdoin, helmikuussa 1919, pariskunnalla tuli tilaisuus tavata. Ruotsin kuningas oli kutsunut Suomen valtionhoitajan vierailulle Tukholmaan, jossa Kitty yhä oleskeli. Ruotsin ja Suomen suhteet olivat kireät Ahvenanmaan-kiistan takia, mutta Mannerheim otti kutsun vastaan.

Parahin Rakkaani — Usokkaa minua, kun sanon, että siitä hetkestä kun loikkaan ylös vuorestaani siihen saakka kun menen maata, minulla ei ole tilaisuutta palata hetkeksikään takaisin, eikä teillä ollenkaan ole mitään syytä olla vihainen tai ajatella, että olisin epäihmillinen, tms. Ajattelen teitä jatkuvasti hellästi.

Helmikuun alussa Mannerheim sai sähköosanman, jonka mukaan hänet oli kutsuttu Tukholman-vierailun yhteydessä myös Tanskan kuninkaan luokse ja samanlainen käynti olisi odotettavissa Norjan Kristianian.

Olisin toivonut muuta kuin kaikkia näitä matkoja! Muuten olisi ollut mukavaa viettää joitakin päiviä yhdessä kaukana politiikasta ja yleisestä agitaatiosta! Palattua toivon voivani kertoa teille asioista, jotka kiinnostavat teitä. (4.2.1919)

Tietävästi kuitenkin hän itse teki aloitteet valtiovierailuihin Tanskaan ja Norjaan. Joka tapauksessa toistaina helmikuun 12. päivänä Mannerheim lähestyi Tukholmaa ja sai lähetetyksi laivalta kirjeen.

Tämän viestin, hyvä Rakkaani, lähetän sanoakseni teille, että palan kaipaustestä nähdä teidät mahdollisimman nopeasti. Lounaan jälkeen toivon olevani vapaa ja voivani nähdä teidät, joka tapauksessa se onnistuneen vasta kolme kolmen jälkeen.

Suomen valtionpäämies oli saapumassa meritse naapurimaan kuninkaan vieraaksi, mutta hän halusi välittää tunnelmiaan rakastetulleen.

Olemme juuri ohittaneet Oskar Fredriksobergin linnoituksen. Varuskunta lupoiin ja kahden sotilassoittokunnan kanssa rekonstruointi nautaa. Muureilla seisoi pitkä rivi, jossa kuumutuneina olivat kaikki upseerit paikkakunnan naivojen kanssa. Kunniallausten jälkeen soitettiin Maamme-laulu ja Suomen laulu, liput tervehdytti ja naisväkeli hennulojona. Sen ei upeaa. Uskon, että kovapintaisimmatkin suomalaiset tunsivat jotain liikutusta sydämissään.

Hyvästi, Rakkaani, pikaisen jälleennäkemisen toivossa. (12.2.1919)

Ehkä Gustaf ja Kitty todella tapasivat keskiviikkona 12. helmikuuta, ja ehkä he tapasivat sen jälkeisinäkin päivinä. Seuraava kirje on päivitty vasta viisi päivää myöhemmin, jolloin Mannerheim oli jo matkalla Tanskaan ja paholiteetti, että on ollut niin kiireellisen viimeksi kuultu kolme päivää.

Antakaa anteeksi, hyvä Rakkaani, etten ole kirjoittanut aikaisemmin. Minua on revitty joka suuntaan nämä kolme päivää. En mitenkään onnistunut pääsemään tapaamaan teitä tänään ennen kuin minun oli lähdettävä. Lepsin kello kahteen — kolmeen, mutta lähtessäni rautatieasemalle kaikkein epäonneksi S.M.A. saattoi minua. Toivon palovani Tukholman kautta keskiviikkoon. — Kiitos kahdesta pienestä viestistä ja kirjeistä, jotka luen niin pian kuin minulla on vähän vähemmän väsyneet eiivot. (17.2.1919)

Kööpenhaminassa Mannerheim sairastui ja sai ehkä tekosyn peruuttua Norjan-vierailun, tosin norjalaiset sosialistitkin olivat uhkailleet häntä. Jos Kitty Linder oli helmikuussa valtiovierailunselvotteiden jälkeihin, maaliskuun alussa iski todellinen pommi.

Gustaf oli takaisin Helsingissä, ja tytär Sophy Mannerheim kysyi isänsä eteen kysyttyä silmissä. Sophyn äiti, Gustafin vaimo Anastasia Mannerheim, oli antanut kuulua itsestään.

Maaliskuun 4. päivänä, vain kuusi päivää ennen avioero-oikeudenkäyntiä, Gustaf aloitti varovasti kirjeen Kittyille.

Syvästi rakastettu Kittytti Antakaa anteeksi, etten ole lähettänyt tietoja täältä viime päivien aikana. Kajaanin-, Jyväskylän- ja Mikkelin-matkat alkamien jo kaksi päivää Tukholmassa saapumiseni jälkeen; väsymyksestä sairautumiseni johdosta; juoksevat asiat ja ne jotka oli laitettu sivun poissaoloni aikana, kaikki ne ovat venähtäneet käytyneen olevan ajan ja kaikkii voimani. Sen lisäksi Englannista tulleet vaatimukset ovat mietittyneet minua niin kovasti, että olen jopa menettänyt halun kirjoittaa. Ei oikeastaan ole miehen tehtävä huolestuttaa rakastamaansa naista murheillaan.

Selittelyjen jälkeen seuraasi varsinainen uutinen.

Anastasia Mannerheim oli ilmoittanut tyttärelleen Sophyelle, että hän aikoo saapua oikeudenkäyntiin. Rouva Mannerheim oli pyytänyt etsimään itselleen asianajajan ja varamaan huoneen Hangosta.

Se oli pahinta, mitä saattoi tapahtua.

Jo kyseisen naisen nähtytyminen Hangon tuomioistuimessa riittäi siihen, että häviön jutun, aiheutuneen skandaalin, joka on yhtä epämiellyttävä molemmille. Kahdesti olen pyytänyt asianajajani löytämään keinon voittoa oikeusjuttu vastustuksesta toisen osapuolen paikalle saapumisesta huolimatta. Hän on vastannut sen olevan mahdotonta.

Mannerheim joutui tunnetamaan, että peli oli menetetty. Hänestä ei tulisi vapaata aloittamaan uutta elämää Kittyn kanssa.

Näissä oloissa minulla ei ole muuta kuin yksi asia tehtävissä: vetää nostamani kanne takaisin.

Hän yritti nähdä asiansa valoisin puolin. Tilanteen voisi antaa rauhoittua ja aloittaa avioero-prosessin alusta ilmoittamatta siitä vastapuolelle.

Näin asian voi hoitaa, mutta tämä vaatii vuoden ja päivien kanteen jättämisestä. Olen todella pahollinen, etten turvautunut tähän vammempaan tapaan. En voi kylläisi ilmaista pettymystäni, jota koen. Luulin jo, että tulevaisuus omai tyynä oli juuri edessäni, ja pitelävinä sitä jo kadessani. Minulle tuottaa uskomattoman suurta tuskaa aiheuttanut tie tämä pettymys ja tietää aiheutaneeni teille surua.

Ilmeisesti jo aiemmin oli puhuttu siitä mahdollisuudesta, että Anastasia Mannerheim saattaisi tulla Suomeen. Näyttäjä jopa siltä, että Kitty Linder oli tarjoutunut puhumaan tämän kanssa. Kuten moni samassa tilanteessa, Mannerheim-käsi ei suostellut siltä:

Keskusteleminen kyseisen henkilön kanssa ei johda mihinkään. Suostelen sen jättämistä tekemättä, sillä se varjellee teitä epämiellyttävältä tilanteelta. Hän on hyστεerin ja pöyhkeilevä, eikä koskaan suostu luopumaan tekemästään päätöksestä, mikään muu ei voi kukaan häneen kuin aika ja valkeneminen.

Päättäessään kirjeen Gustaf tuntui tietävän, että suuri yhteinen yritys Kittyn kanssa on ohi.

Jääkää hyviä, Rakkaani, minun on lopetettava tämä kirje saadakseen sen lähettämisen postissa. Syleilen käsiänne. G. M.

Loppukuvallista ja kesältä 1919 kirjoitettiin. Kirjoittaminen ilmeisesti loppui. "Täähä joka poltti ne", sanoo Magnus Linder, 84, istuessaan Mustion linnan yläkerrassa, kustavilaisella sohvalilla, Ruotsin kuningas Fredrik I:n muotokuvan alla.

Magnus Linder on Kittyn pienempi veljenpoika. Juuri hän löysi kirjeet Kittyn pienestä jäämistöstä vanhaikodista Helsingin Pietarinkadulta.

Kirjeet olivat Magnus Linderin hallussa yli 20 vuotta, kunnes hän vuonna 1994 luovutti ne Kansallisarkistoon. Niitä ei merkitty Mannerheim-kokoelmien sisällysluetteloon. Harva luki ne.

Linderin suvussa on lukevatkin tiedetty, että Kitty ja Gustaf seurustelivat.

Eräänä kesänä Magnus Linder istui tähtinsä Kittyn kanssa Mustiossa rannalla ja rohkaistui kysymään, miksi hänen suhteensa Gustafin kanssa päättyi. Se ei ollut helppo kysymys, sillä vaikka Kitty Linder oli "konversabeeli", hän ei puhunut itsestään tai tunteistaan.

Kitty tokaisi vastaukseksi, että Gustaf oli liian vanha. Sitten hän vaihtoi puheaihetta.

Ei parin ikäero, 21 vuotta, ollut mitenkään tavantonta. Kittyn äidillä ja isälläkin oli ikäeroa 18 vuotta. Enä muodostuiko ministerivestieksi tai se, että vellopuilla vihasivat sekä punaiset että valkoiset Tuskin.

"Molemmat kuuluivat samaan porukkaan", toteaa Magnus Linder, ja sillä hän tarkoittaa ruotsinkielistä aatelia. "Varmasti he olisivat viihtyneet yhdessä — niin pitkään, kun Mannerheim olisi löytänyt uuden naisen."

Sellaissa Gustaf Mannerheim suvussa tunnettiin. Naistenmiehenä.

Magnus Linder tapasi Mannerheimin eräissä juhliissa teini-ikäisenä.

"Jos Gustaf oli homo, minä olen sika", sanoo elegantti ja rauhallinen linnanhera Linder. Tästä ei pidä päätellä, että homo- tai biseksuaalisuus olisivat olleet Mannerheimien ja Linderien piireissä tuntemattomia ilmiöitä.

"Eivät nämä asiat mitään uusia ole, niin kuin jotkut kuvittelevat. Ei ihmisen ole muuttunut. Aina tietty osa on ollut homoja tai lesboja."

Esimerkiksi Gustaf Mannerheimin sisaren Sophien ja Kitty Linderin vellopuun Hjalmarin avioliitto kariutui siihen, että Hjalmar jäi valmoleen kiinni seksistä miehen kanssa.

"Voi vain kuvitella, miten", sanoo Magnus Linder, jolle Hjalmar-sedän biseksuaalisuus selvisi aikuisena. "Se oli sokki Sophy Mannerheimille. Hänen maailmansa romahi."

Tämä tapahtui kauan ennen Linderien ja Mannerheimin metsästysretkeä Norjaan, mutta tämä kussallinen tapauskaan ei katkaissut Mannerheimin ystävyyttä Hjalmarin.

Sophie Mannerheim sen sijaan joutui parantolana Ruotsiin ja lähti sieltä Lontooseen opiskelamaan sairaanhoitajaksi. Hjalmar Linder taas teki paluumatkalla Algeriasta vuonna 1921 velkojien saahdistelemana itsemurhan.

Heinäkuun lopussa 1919 Mannerheim hävisi K. J. Ståhlbergille Suomen ensimmäisen presidentinvaalin.

Mannerheim vetäytyi toipumaan lissalmen lähelle Rinnin kylpylään, minne hän sai Kitty Linderiltä kortin. Mannerheim vastasi

kirjeellä, mutta sen sävy oli aivan toinen kuin edellisen syksyn ja talven kiihkeissä viesteissä.

Tuhannet kiitoskestävälläsydämyksellä, pidän sitä aika kalliina. (Mannerheimin Linderille 10.7.1921)

Hän kiitteli Kittyä siitä, ettei tämä pahoitellut kortissaan vaalin tulosta mikä on jälleen todistanut minulle ylvöisyydeni ja miellyttävyyttä minua.

Mannerheim uskettineen hetkeksi kertomaan, miten hän totta kai arvasi vaalin tuloksen ennakkoon. Ilmeisesti Kitty oli ilmaissut Pariisissa halunsa tavata Mannerheimin jälkeen, mutta aikovan ehkä matkustaa Skotlantiin. Mannerheim ei enää lainkaan estellyt Kittyn matkustusaikeita.

Haluaisin minä mielelläni nähdä teidät palatessani, mutta uskon teidän metettävän paljon, ellette matkusta Skotlantiin.

Hän kuvasi epätoimiaraisesti aikomuksiaan matkustaa Lontoon kautta Ranskaan etsimään paikkaa, jonka ilmasto miellyttäisi häntä, jolloin he ehkä voisivat tulla Lontoossa tai Pariisissa, mutta mitään tämmöistä hän ei voinut vielä sanoa.

Täällä Ruunissa on valkeata tällä lopullista päätöksiä, siitä varten minun on palattava Helsinkiin. Heti kun olen tehnyt päätöksiä, ilmoitan siitä teille. Odottaessa jääkää hyviä, lasken jalkojenne juureen kiintymykseä ja kaiken muuta. G. M.

Siitä Gustaf Mannerheim ei maininnut Kitty Linderille mitään, että seuraavalla viikolla hän aikoi pistäytyä tuomiokapitulin hakemaan itselleen tärkeän todistuksen.

Gustaf ja Anastasia Mannerheimin avioero-oikeudenkäynti oli pidetty 10. maaliskuuta 1919 Hangossa. Anastasia Mannerheim ei saapunut paikalle.

Yllättäen Mannerheimin edustaja haki käsitellyn kuusakuuden jatkoaikeita.

Suusi istunto oli pidetty 7. huhtikuuta 1919, eikä Anastasia Mannerheim tällöinkään saapunut Hangoon.

Ero tuomittiin sam tien.

Julkisuuteen ei vuoatun pihustaakaan.

Gustaf Mannerheim oli vapaa mies.

Kirjeet on suomentanut FM Wilhem Brummer. Lähde: mäsny J. E. O. Screen: Mannerheim (Otava, 1967); Stig Jägerskiöld: Mannerheim 1918 (Otava, 2007); Kanava-lehden 4-5/2003 kirjoitus Mallitissa Deserto; Jouko Eevan gradu (Turun y.o. 1995). Taustatiedot: Linderin suksi sekä historioitsijati Wilhelm Brummer, Susi Kuusamäen ja Pertti Vuorinen sekä silvilloikeuden professori Urpo Kangas.

Kirjeet luetavissa ja myös kuunneltavissa kokonaisuudessaan: hs.fi/kuukausiliite. Niitä soiteetaan myös Radio Helsingissä la 7. heinäkuuta alkaen klo 13.